

Izhaja 1. dne vsakega meseca. Naročnina letno 18 L, posamezne številke 1 L 50 st. — Uredništvo in upravništvo v Gorici, Corso Verdi 37. — Redakcija lista se zaključuje 20. dne vsakega meseca. Rokopisi se ne vračajo.

VSEBINA: Jos. Jurca: Analiza Gregorčičevih poezij. — Otroški odri. — Društveno življenje in prireditve. — Naše dramatične predstave. — Edvard Rusjan. — Poziv vsem našim kulturnim in dobrotelnim društvom. — Društveno gibanje. — Sport — Književnost — Dijaški vestnik. — — —

Podružnica Ljubljanske kreditne banke v Gorici,

Corso Verdi „Trgovski Dom“

Brzjavni naslov: Ljubljanska banka.

Telefon št. 50.

Centrala: Ljubljana.

Delniška glavnica SHS kron 50 milijonov. :: :: Reserva SHS kron 45 milijonov.

Podružnice: Brežice, Borovlje, Celovec, Celje, Maribor, Ptuj, Sarajevo, Split, Trst.

OBREŠTUJE vloge na knjižice po 4%. Na daljšo odpoved vezane vloge po dogovoru. **NAKUP** in **PRODAJA** vsakovrstnega tujega denarja. — **IZVRŠUJE** vse v bančno stroko spadajoče posle najkulantneje.

Uradne ure za občinstvo 8¹/₂ · 12 in od 3 · 5. Ob sobotah pop., ob nedeljah in praznikih se ne uraduje.

Ženiti se hočem!

Saj zdaj imam na izbero pri

Breščaku

obilo lepega, cenega in solidnega

Pohištva

Gorica, Via Carducci št. 14.

ELIJA ČUK, - Gorica

Piazza Cavour št. 9 (levo) (prej Stolni trg)

Priporoča svojo bogato zalogo šivalnih strojev iz inozemskih svetovno znanih tovarn: »Piafi Gritzer«, »Kaiser«, »Köhler«, »Neuman«, »Dürkopp« in dunajskih proizvodov »Rast & Gasser«. Tvrdba nudi odjemalki šivalnega stroja brezplačen pouk v umetnem vezanju (rikamiranju) na stroj. Bogata zaloga dvokoles »Puch«, »Stadt«, »Styria« in »Regent«, gramofonov. Pneumatike »Dunlop«, »Pirelli«. Delavnica in popravilnica. Stara kolesa emajlira in ponikla v vsaki poljubni barvi.

Priporoča se najtopleje

Elija Čuk, sodni izvedenec.

Josip Štrukelj

Gorica, Piazza Cristo št. 1

priporoča sl. občinstvu v mestu in na deželi svojo

stavbno ključavničarsko delavnico.

Izvršujem vsa v to stroko spadajoča dela najsolidnejše in po najnižjih cenah.

Resnost!

Točnost!

ALOJZI PAHOR

Via Carducci 3.

Najmodernejša
- krojačnica. -

Specijalist za izdelovanje družabnih in promenadnih oblek.

:: KAVARNA ::

„ADRIATICO“

v Gorici na Travniku

tik cerkve Sv. Ignacija.

Postrežba z lizvrstno kavo in likerji
Dnevno najnovejši časopisi. Biljard,
šah, tarok itd. itd.

Za obilen obisk se priporočata

Nadig Pečenko, lastnika.

:: DOBROZNAN ::
DOMAČ STEKLAR

ANTON KOREN

V GORICI, GOSPOŠKA ULICA ŠT. 4.

Velika zaloga steklenic, kozarcev, krožnikov, skled, petrolejk, šalic, zrcal, nožev, vilic, stekel, naloženih porcelanastih predmetov, sploh vseh steklenih in porcelanastih izdelkov.

Bogata izbira okvirjev za podobe od preprostih do najfinejših. — Lastna steklarska delavnica. — Postrežba poštena.

Mihael Kozman

GORICA — V RAŠTELU ŠTEV. 27.

Občeznana trgovina s kuhinjskimi potrebščinami vsake vrste. — V zalogi so: Rešeta, škafi, orne, brente, sita, solnice, lesene žlice, pipe, stolice, nečke, sejalniki, koši, jerbasi itd.

Zaloga . . . kadi, glinastih posod in steklenih predmetov.
vinskih sodov

Zaloga krogel za kroglanje iz najtršega lesu.

POSTREŽBA SOLIDNA. o o o CENE NIZKE.

NA DEBELO! :o: NA DROBNO!

Bruno Saunig - Gorica

Via Carducci št. 3 (nasproti Montu).

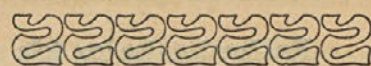
USNJE čevljarske in sedlarske potrebščine.

VRVI Tržaški biči, bičevniki.

PHSOVI Glavno zastopstvo Cavalier-Crema.

Sveče - Kadila - Vosek

Nakupuje čebelni vosek po dnevnih cenah.

JOS. JURCA :

Analiza Gregorčičevih poezij.

7. Misli o življenju.

AKŠNE misli ima naš pesnik o ljudeh in življenju? Gregorčič je povsem idealist, navdušuje se za svoje uzore (kakor vsak pravi pesnik in kar se tiče družabne morale, je altruist, to se pravi, da išče kakor Tolstoj svojo in ljudsko srečo v požrtvovalnosti za bližnjega. Dasi sam revež, je vendar mnogo pomagal drugim. Altruizem je krepko izražen v njegovih pesmih n. pr. »Daritev: »Daritev bodi ti življenje celo... Odločno odpovej se svoji sreči — goreče išči drugim jo doseči. Živeti vrli mož ne sme za sé — iz brata sreče njemu sreča klije — veselje ljudsko njemu v oknu sije — in tuja solza mu meči — gorjé«. To je utemeljeno tudi naravno: »Gorje mu, ki v nesreči biva sam — a srečen ni, kdor srečo vživa sam. Imaš-li, brate, mnoge od nebes — od bratov ne odvrčaj mi očes«, in zlasti sledeči verz: »Duh plemeniti sam bo nosil boli — a sreče vžival sam ne bo nikoli«. »Odpri srcé, odpri srcé, odpri roké — otiraj bratovske solzé, — sirotam olajšuj gorjé!« Vzporedimo še pesem »Široti!«: »In če nikdo na sveti — jaz bom za té skrbel — četudi tvoje sreče — ne bom s teboj delil«. V »Samostanskem vratarju« je istotako zapoved: »Odprto srcé in odprte roké — imej za trpečega brata!« Še celo v urah hnidkosti in trpljenja, v katerih bi izjavil Prešeren: »Zvečer s prijat'li praznil bom bokale«, ostane Gregorčič dosledno plemenit altruist v pesmi: »Tone solnce, tone... Drugim topi boli — če za mé nikoli!«

To samozatajevanje, ki pa v resnici ni zatajevanje, ampak prirojena plemenitost in požrtvovalnost, mu podaja neko posebno moško značajnost. To ravno je zanj posebno značilno, da je pri vsej svoji rahločutnosti vendarle trdnoznačaje. »Kar plačam sem naložil, to nosil bodem večno nem.« Kakšen značaj razodeva pesem »Na bregu«: »Ko v steno valovje usode vihar — ob me se zaganja — a duh se ponosni ne klanja — ti streti me moraš, potreti nikdar — usode sovražne besneči vihar«. Diviti se moramo osebnosti, ki hrani v tako trdo in krepko skorjo značajnosti vdrelano in zaščiteno najfinejšo rahločutnost! Proti koncu življenja se je pod težo prestanega trpljenja in razočaranja izpremenil, izgnila mu je mehkočutnost: »Zdaj me nič ne dvigne — nič me več ne žali — rogam zdaj se graji — rogam zdaj se hvali«, podobno kakor pri Prešernu: »Podplat je koža čez in čez postala«. Kar se pa tiče značaja, je ostal vkljub vsem isti.

Življenje je trpljenje in razočaranje, to govori že njegov »Črni trn«, ki rodi navzlic svojemu než-

nemu, belemu cvetju le trnje in grenek sad. Življenje je grenka kupa, a kdor je mož, se grenke kupe ne brani, a sladka nikdar ne upijani. Vobče je življenje nekaj nepopolnega, žalostnega in, kar je najbridkejše, polno zmot, napak in prevar, tako da ni mogoče dospeti do pravice in resnice. Iz tega prepričanja se je rodila zanj najusodnejša pesem »Človeka nikar!«, ki konča z verzi: »Kdor bi pa ko jaz na sveti — Imel čutiti in trpeti — med dvomi, zmotami viseti — človeka ustvariti nikar«. V tej pesmi je toraj izrazit pesimist in nosi znak Stritarjeve svetožalne dobe. Ali je to za človeštvo zdravo ali nezdravo naziranje? Mnogo sentimentalnosti je v njem, a v pesmi »V obrambo« odgovarja na vprašanje sam rekoč, da le opozarja na vse neizmerno človeško gorjé, da vzbudi usmiljenje in sočutje do človeka - sotrpina, da si ljudje med seboj lajšajo trpljenje in slajšajo življenje. Mi, ki smo bili priča svetovne vojne in nje grozot, znamo ta razlog še bolj uvaževati. Življenje, individualno kakor socialno, je zelo resna stvar, je delo, je trud, to svedoči pesem: »Življenje ni praznik!«: »Življenje naj bode ti delaven dan — od zore do mraka rosan in potan — ti lajšaj in slajšaj človeško trpljenje. Ne plaši se znoja — ne straši se boja — saj moško dejanje krepčuje moža — a pokoi mu zdrave moči pokonča. Dejanje ti ljubi, a boj se pokoja! Kar more, to mož je storiti dolžan«. In še eno navodilo iz »Samostanskega vratarja«: »To bodi edina ti prava prostost — če imaš počutke v oblasti — to bodi najvišja modrost in krepkost — brzdati in vladati strasti«. Življenje je torej tudi boj proti strastem, ki so najhujši vir zla za posameznika in družbo.

Če pregledamo vse te izreke, vidimo njegovo pesimistično naziranje o svetu, ki ga pa ne vodi v obup, ampak k zdravemu nazoru, k delu za prostost in vzajemni pomoči, in to se povsem sklada z drugimi njegovimi nazori. Delo je odrešilno, v svojih delih živita posameznik in družba.

8. Krivica in ideal pravičnosti.

S to njegovo zdravo filozofijo o življenju je v zvezi njegov ideal pravičnosti in obsojanje krivice, kar moram še ponazoriti. Tako izrazito in odločno ni še noben pesnik sodil in obsodil krivice, in sicer krivice v vseh njenih oblikah. Tu je njegov vrhunec, s tem je postal nesmrten, v tem je pa tudi tragični moment njegovega življenja in pesniškega ustvarjanja.

Krivica je Gregorčiču najbolj pekoča bol, zavestno, morda pa tudi nezavestno jo je načrtal in naslikal na način, ki vzbuja našo največjo pozornost in začudenje. Tudi Prešeren je zgodaj spoznal, da je pravičnost žalujoča samica brez dote, prezirana od vseh, a Gregorčič jo je povzdignil med najsvetlejši uzor.

Kakšne krivice pa dela svet? Ne povprašujte po tem, ampak pogledite rajši v življenje! V obrambi k »Pastirju« pravi: »Zdaj vidim sovraštvo, strupeno zavist — krivice, hinavstva, prevare — in sleherni svojo le išče korist — in brata neusmiljeno tare.« »Več ko veselja jaz vidim solzá — in slednja krivica skeli me do dna. Če hočete mi odvzeti gorjé — prevstvarite svet mi ali srcé (Prim. Prešerna: »Ali srcé mi drugo vstvari — al počakaj, da to bit' — v prsih neha!«) Kako je cenil poštenjaka, priča »Lovorika« Erjavcu: »Umril je mož — umrl je mož pravice in resnice — te rajске hčerke, rajске te device — po svetu tavajo plačoč — izgnane iz palač in koč.... krivice storil ni in ne želel.« V »Iverih« postavlja krasno geslo: »Krivice ne na desno ne na levo — pravico vselej, vsem, na vsako stran — spoštujmo vsi pravico, rajsko devo — tedaj rešitve, bratstva sne dan«. V pesmi »Moj črni plašč« žaluje in pretaka solze, ker pokopujejo pravico in bratoljubje.

Toliko na splošno. V posameznem ga predvsem pečejo krivice, ki se godé narodu: »Pač lepših, slavnějšíh osod — je vreden rod, ki biva tod«. V drugi vrsti pa prihaja pri njem do izraza tudi krivica, ki jo trpi večina v človeški družbi, to je takozvana socialna krivica, ki jo je njegov čas še bolj občutil ko naša doba, saj je bila to doba najhujšega oderuštva.

Krivica v Gregorčičevem smislu ni samo krivica v ožjem smislu, recimo protipravno dejanje, ampak vsaka trdočutnost, vsako neusmiljenje, vsako nebratsko postopanje z bližnjim. Spomnimo se njegove »Dražbe«: Že samo dejstvo dražbe, že okolnost, da se sirotam prodaja dom in da upnik tirja plačilo in poganja družino po svetu, izzove nanj prokletstvo. Trdosrčnost in neusmiljenost že sama na sebi je krivica, prepričajte se o tem v pripovedki: »Rabeljsko jezero.«

Krivice se godijo v življenju povsod, ker se ne nagrajujejo zasluge priprostih, ker se jih izkorišča, ker se ne gleda na notranjo vrednost človeka, ampak na zunanost in se deli plačilo in čast po raznih zunanjih ozirih. V tem pogledu je zdaj aktualna pesem »Odlíkovanje«: Odlíkovavec, preprost junak, ne spreime svetinje zase, ampak jo pripne na prsi mrtvemu tovarišu, ki je daroval življenje za domovino. »Kar meč, kar strel jih je pomoril — v tem enim sem odlíkoval — teh slednji marj ko jaz ni storil — več ko mi vsi je žrtvoval«. Z ozirom na razna slavja neznanega vojaka se mi zdi mestno pripomniti, da je tu idejno proslavljen neznaní vojak od slovanskega pesnika že pred več ko štiridesetimi leti. Podobna ideja je v pesnitvi »Pozabljenim«: »Vseh mrtvih dan — vas, zabljeni grobovi — kjer križ ne kamen ne stoji — ki niste venčani s cvetovi — kjer luč nobena ne brli — če nikdo nocoj se vas ne spomni — spomnja se vas pevec skromni«. Najizrazitejša pa je »Z grobov«: Pesnik je iskal enako pravico, a je ni dobil na svetu nikjer, šel jo je nato iskat na grobove, a tudi na grobovih ni enake pravice, saj lažejo spomeniki in govorniki ob grobu, zato vzklikne: »Pravice, enakosti ni na grobeh — pravica, enakost je v grobu.« Pravica znači torej ali vsebuje po Gregorčiču tudi enakost.

L. 1902. je priobčil v krščansko- in narodno-socialnem delavskem listu »Svetilniku« pesem »Delavcem«, kjer obsoja sedanji družabni red in se izjavlja za pristaša delavskega socialnega gibanja ter prorokuje delavcem končno zmago. »Če svet vam plačal ni trpljenja — če on ni dal vam zadoščenja — dobi ga vaša kri. Vam ne, a vašim otrokom — on srečne pošlje dni«. Ker je to isti pesnik, ki je slavil svoj čas s še veličastnejšo pesmijo milijonarja Gorupa, slovanskega mecena, bom skušil ob koncu pojasniti v zvezi z drugim tudi ta kontrast. (Dalje prih.)

Otroški odri.

PROSVETA je izšla. Podravljena! Njena naloga je, da preganja grdi mterijalizem in gnusni egoizem, ki prešinja današnje narodne sloje. Organizovati mora vse podrobno delo naših narodnih društev na odlomljeni veji, katero imenujejo naši politiki Julijska krajina. Po smernicah socialnega pokreta bo vodila naše skromne prosvetne

organizacije iz blatnega klanca na belo široko cesto. Težko bo njeno delo, ker strmi in blatni so klaneci. Mnogo je danes optimistov, ki se naslanjajo v prepričanju, da dovedejo po kvarnem Marsovem klanju pokvarjeno človeštvo na gladko cesto z vse mogočimi reformami. Naš list Prosveta ima pravo reformo že v svojem imenu; edino prosveta našega naroda nas bode rešila iz sedanjega obupnega položaja. Okleniti se moramo mladine, ki je naša nada — naš ponos. Začnimo s ponosno novo prosvetno zgradbo pri naši mladini, da, pri najnežnejšem narodnem cvetju — pri šolski mladini. Prosveta naj sproži tu v svojih predalih misel o šolskih ali otroških odrh.

Na otroških odrh vzbudimo naši mladini in že šolski deci v nežnih srcih zavest, da je smešen nagon ohranjevati samega sebe s tem, da ubijamo in mori-

mo svojega sočloveka. Učimo ta naš up in naš ponos ubijati podli egoistični utrip, učimo mladino spoštovati pravice najrevnejšega zemeljskega sotrpina, negujmo v njenem nepokvarjenem srcu lepoto popolnega, odkritega značaja. Ne smemo v življenju samo grabiti, kakor lakomni vojni verižniki, ampak tudi dajati in žrtvovati ter s tem osrečevati lastni »jaz«, svojo družino, občino, narod, človeštvo. Ali je izvedljiva ta lepa naloga? Je, le na delo pri temeljih — pri šolski mladini! Naše učiteljstvo in vse narodne društvene delavce čaka tu hvaležno delo. Učno sredstvo za udeležitev tega namena, ali pa vsaj delna učna pot za dosego te življenske smernice bi bili šolski ali otroški odri.

Ker smo odlomljena veja, nam ukazuje boj za življenski obstanek najidealnejšo gojitev narodne vzgoje pri naši mladini, ker le narodna zavest, prirojena po sedanjem socialnem pokretu, nas ohrani zavedne in odločne v silnih bojih po blatnih in strmih klanjih do široke in gladke ceste. In kje lažje opremo svojo os, da oplemenimo srca našega naroda s temi lepimi čuvstvi, ako ne na otroškem odru s prirejevanjem raznih dramatičnih iger, pevskih točk, telovadnih in rajalnih nastopov, vzornih deklamacij, živih slik, kratkih predavanj i. t. d. Namen takih otroških prireditev je samo moralen. Otroški drama-

tični krožek, šolski pevski zbor, urejena telovadba po Tyrševem sestavu, deklamatorične in govorne vaje, žive slike, predavanja — vse, prav vse bo treba uvajati pri šolski mladini na otroškem odru. Vse to sistematično delovanje mora ohraniti najbolj domoljubno tendenco in prosvetljen narod ne boče trpin — pač pa na svoji zemlji svoj gospod. Za vzgojo narodne zavesti moramo danes žrtvovati še mnogo več duševnih energij, kakor nekdanj pred vojsko, ker daleč je še naša kulturna svoboda in daleč so še svetli žarki svobodnega solnca.

List »Prosveta«, organiziraj te otroške odre po našem ozemlju in velik del tvojega delovanja, plemenitega truda bo rodil najlepše prosvetne plodove! Igre, petje, deklamacije, vsi nastopi in sploh vsa snov otroških odrov bodi zabavna a vedno rodoljubna. Naši stariši bodo videli uspehe svojih malčkov, vzljubili bodo šolo, vzbudi se jim čuvstvo za lepo in blago tudi v narodnem oziru in sami zahrepenijo po prosveti. Odraslo mladino in vse široke narodne mase pritegne otroški oder k sebi in vsi bodo uživali pri pogledu na spretno, premišljeno in pogumno kretnjo naših mladih igralcev. »Prosveta« naj se loti sistematičnega dela v ta namen. Oskrbuje naj stalno igralško garderobo, otroške igre, mladinske pesmi, telovadno orodje, glaske i. t. d. V stiku naj bode z vsemi otroškimi odri in njih vaditelji, moralno naj dviga našo deco, ki postane naravnim potom naša mladina in ž njo pridejo popolni ljudje na svoje mesto. Zaupanje starišev si takoj pridobe vsi otroški vaditelji, ki bodo po veliki večini le naši učitelji in naše učiteljice.

V predvojni preteklosti vzgojeni stariši žive v predsodkih o nezmožnosti in neznanju svojih otrok in ne morejo razumevati, da se na otroškem odru vzbudi vsakemu tudi manj nadarjenemu otroku močna volja, da mora tudi on častno izvršiti svojo ulogo in vzgoja močne volje vstvarja čudeže, močna volja je temelj močnih značajev. Taka vzgoja bo rodila uspehe, ker je osnovana na delu in ne na obupu. To delo bo blagoslovljeno, ker služi potrebam narodne prosvete in izvršuje blag namen v najpopolnejši ter najgorečnejši otroški zvestobi. Vsi moderni vzgojitelji so danes prepričani, da podeli le tendenca nad vrednost vsakemu delu. Pri vzgoji na otroških odrih se ne trati duševna enegija, temveč se uporablja, kar je pravzaprav namen sedanjemu modernemu vzgojnemu naziranju o ekonomični izrabi vseh vrednot.

Z najintenzivnejšim delom vseh organizovanih društev, osnovanih že na otroških odrih, morda dosežemo smernice poštene in prave prosvete: a) ljudsko popolno moralno; b) njegovo splošno izobrazbo; c) kristalno čisto narodno zavest. Predvojna doba nemškega absolutizma je ubila tudi našemu narodu mnogo samozavesti ali zaupanja v lastno moč in sedanja povojna doba nam žuga, da nas sovražnik nauči omalovaževati lastno jugoslovensko kulturno ognjišče in da nas odtuji edinemu pravemu cilju narodne samopomoči. Le z budnim očesom nad našo mladino lahko paralelizujemo raznolike pojavljajoče se kvarne vplive. Mladina je dovzetna za vse novotarije in vsled tega tekmuje ravno z domovinsko ljubeznijo, ki vpliva na razum in srce, dušo in voljo prosvetljenega človeka, da jo ohranimo narodu. Otroški oder bo uničeval vse krive nauke o naši manjvrednosti in vzgajal narod poštenjakov. Z modro besedo z otroškega odra, iz otroških ust segaš v srce

najbolj zakrknjenega človeka in vzdramiš ga k premišljevanju o lastni prihodnosti ter vzbudiš v njem hrepenenje po znanosti, po prosveti. **Lepa misel v modri besedi v nedolžnih ustih!** Z veseljem te človek sprejme v svojo dušo, boža te in razmišlja, ureja in odloča po tebi svoje korake v življenju. Na otroškem odru vzgajajo nedolžna usteca in blažijo srca tudi takih poslušalcev, ki bi se posmehovali najspretnejšemu odraslemu govorniku z očitkom, da ne govori iz notranjega prepričanja, ki bi smatrali tudi njegove resne besede za puhle fraze, ironijo, humbug. Priprosti občutljivi ljudje bi se celo užalili, ako bi začutili v svoji notranjosti, da je govornikova beseda piknila celo tja, kjer njih boli, ali kjer se oni čutijo krive. Otroku pa nikdo ne zameri, vsak ga posluša z največjo pozornostjo in s slastjo opazuje njegove najmanjše kretnje. V poslušalčevem srcu pa je učinek modre besede popolen, uspeh je dosežen, dozorel je v njem sklep: »To je prav — to ni prav — tako bode m jaz ravnal v enakem slučaju!«

Mnogo je pri nas še krajev, kjer gojé vsaj nekateri starokopitneži nekako mržnjo in nezaupnost do šole in njenega plemenitega dela, a ko vidijo na otroških odrih spretnosti svojih otrok, ko se prepričajo, da se vzgaja v nežnih mladinskih srcih ljubezen, ta najjasnejši odsvit božanstva v človekovi duši, se jim odprejo oči in vsi, prav vsi do najbolj nezavednega vaškega črednika ti vzljubijo otroka, šolo in učiteljstvo. In ravno z otroškim odrom smo omeščali srca, smo vžgali ljubezen! Te prireditve so najpripravnejša sredstva, s katerimi pokažemo ljudstvu v solnčni luči vso lepoto učnega in šolskega dela.

Ogromno delo bode organizovati vse otroške odre, a naša »Prosveta« se ga ne sme plašiti. Saj imamo skoraj v sleherni vasi agilnega učitelja ali pridno učiteljico, ki gotovo napravi vse mogoče, da udeležvi šolo in sebe v delu za prosveto našega ljudstva. »Prosveta« naj bodri vse naše narodne delavce k temu prosvetnemu delovanju in iz malih naših šolančkov naj vzrastejo na otroških odrih spretni mladi igralci, pevci, deklamovalci, telovadci, govorniki i. t. d.

Morda bodo v tej ali oni vasi stariši celo protivni takim otroškim prireditvam. Nezaupno bodo zrlji na vse to, a ko pride dan uprizoritve, bodo vsi presenečeni pripovedovali: »Kako priden je Kamnarjev Venček — Kmetov Ivanček — Kovačeva Marta — in drugi, da tako pogumno nastopajo na otroškem odru! Kako lepo pojejo naši otroci! Kak ljubko nastopajo naši šestletni vojaki - korenjaki! I. t. d.« To je hvale za šolo in učitelja ali učiteljico! Priprosti stariši so pa še najbolj ponosni na svoje otroke. In kako se tudi njim priljubi pesem, ako jo zapoje njih sinček ali hčerka. Kar občudovali bodo lepoto spevov in vzljubijo ti domovino z vso dušo po lepi domovinski pesmi, ako jo je na odru zapela njih Slavica, ako jo je deklamovala njih Marica. S ponosom v srcu ti gredo z otroške veselice, srečni so do nebes, da imajo tako ljubke in pridne otroke, zadovoljni in hvaležni so tudi učiteljstvu in šoli, da so jih pripravili tako daleč, da po vsi vasi govore o njih pridnosti. S solzami v očeh se je srečna mati zahvaljevala učitelju po prvem takim nastopu svojega otroka.

Tudi prireditelji čutijo blaženost v svojih dušah. Narodu so pokazali na otroškem odru nekoliko lepote domačega materinega jezika, seznanili so priprosto ljudstvo z Gregorčičem in Župančičem, s kraljem Matjažem in kraljevičem Markom, s čednostno vilo

in šegavim škratom v narodni pesmi in pravljici. Vsi, ki so gledali to prireditev, vzljubijo ta čar umetne pesmi in narodne pravljice, lepe povesti in krasne opise rodne grude, svobodne domovine in širnega stvarstva. Vedno bodo iskali to bajno krasoto, hiteli bodo v vaško knjižnico, kupovali bodo »Novi rod«, naročali »Mladiko« in spoštovali bodo lepo knjigo. Bolj in bolj se bodo blažila srca, bistril um ter utrjevali značaji pri igralcih in poslušalcih. V eni generaciji zgine grdi materijalizem in umazani egoizem sedanje dobe. Vsakdo bo razumel, da sta šola in knjiga dobrotnika vsega človeštva in rastla bo prosveta s sodelovanjem otroškega odra. Tako se vprežejo v prosvetno delo otroci, za njimi bodo stopali stariši, sorodniki in napredovala bo vsa vas, prosvetno delovanje bo oživljalo ves naš narod. Vzgojimo si pošteno jugoslovenske značaje, okupirajmo si ljudskega duha za vse, kar je lepo, blago in koristno. Iz narodnih prosvetljenih src zgine sovraštvo in maščevalna strast. Ko vzraste ta rod, si ne bo več hotel graditi svoje sreče z ubijanjem svojega sočloveka, takrat si ustvarimo narodno edinstvo in ne stre nas — nikakva sovražna sila.

Zadostuje naj toliko o prosvetnem delu na otroških odrih, katero naj sistemizira in programsko uredi naš list »Prosveta«, sporazumno z društvom »Prosveta«.

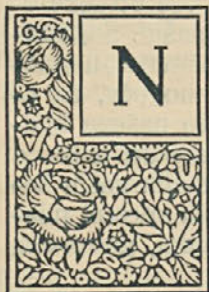
Primerne otroške igre se dobé v Ljubljani v Učiteljski tiskarni ali pa pri Zvezi kulturnih društev. Navedem naj nekatere: Palčki, Kralj Matjaž, Patrioti, K luči, Na poljani (spisal I. Špicar), Mare Gregoričeve: Otroški oder, Hanice pot v nebesa, Tončkove sanje na Miklavžev večer, Pogumni Tonček i. t. d.

Potrebno bi bilo, da bi se naši mladinski pisatelji organizovali in pričeli s spisovanjem lepih otroških igrin in krajših dramatičnih nastopov. Umetniško dovršen je Župančičev »Razgovor«. Mnogo je še delavcev. — »Prosveta«, organizuj jih!

Zapisana je misel — postane naj meso! Tuintam so se v zadnjem času že uprizorile take otroške prireditve s prav lepimi uspehi. Miklavževe večere z igro in petjem so imeli v Lokavcu pri Ajdovščini, v Mirnu in najbrže tudi drugod, a javnost ni o tem nič vedela. Lepe otroške zabave so priredili v Kozani, v tržaški okolici, v Mirnu, v Rupi i. t. d. Pošiljajo naj se vsporedi »Prosveti«, ki mora imeti vse to v evidenci in voditi nekako statistiko o vsem prosvetnem delu v Julijski krajini. »Prosveta« naj vzbudi tekmovanje po naših vaseh, da pričnejo s svojim oživljajočim ognjem domovinske ljubezni delovati otroški odri v blagor našega naroda in prespeh ljudske kulture.

Na delo, da vzgojimo narod bistrih glav, plemenitih src in pridnih rok!

Društveno življenje in prireditve.

AŠE društveno življenje je bilo že pred vojno tako razvito, da je razvoj delal večkrat našim društvenim organizatorjem velike preglavice. Temu je bilo krivo ustanavljanje raznih in vse mogočih društev kar vprek in to tudi tam, kjer jih ni bilo treba vsled že obstoječih drugih in tam, kjer niso bili dani pogoji za to.

Posledica temu je bila, da so taka društva životala in hirala. Temu se je nekoliko odpomoglo z organiziranjem društev v razne zveze, katere so jih potem kolikor toliko primorale do delovanja. Toda to je bilo le prisiljeno in umetno. Sčasoma so postala taka društva zvezam breme, ki je pravo organizatonično delo v delavnih društvih samo oviralo. Po večini so taka društva poznala svojo zvezo le pri zahtevah, ne pa pri dolžnostih. Vsled tega so se zveze in po njih tudi delavna društva, katera so poznala in tudi vršila svojo prosvetno nalogo, le izkoriščala in izčrpavala v veliko škodo splošnega prosvetnega dela med narodom. To dejstvo je dovedlo do tega, da se je moralo zabranjevati ustanavljanje društev tam, kjer ni imel njih obstoj ne pomena ne pogojev za uspešno delovanje.

In potem prireditve vseh teh društev! Koliko jih je bilo! Mnogo potrebnih ali tudi mnogo nepotrebnih. Naj se me ne razume napačno! Tam, kjer je izobraževalno, prosvetno delo na pravi poti, morajo biti tudi javni nastopi in produkcije, ako izvzamemo bralna društva, ki imajo v programu izključno le: nuditi svojim članom primerno čtivo. To je ravno sredstvo, katero po eni strani vzgaia one plasti naroda, ki se ne udeležujejo neposredno društvenega

dela, pa drugi strani pa v slučaju uspeha dviga srca sodelavcem in jih spodbuja k nadaljnjemu delu. Prireditve je bilo pa toliko in takih, da so društva, sodelavci, posebno pa voditelji postali pravi sužnji teh prireditev. Ko je napočila sezona, to je ugodno vreme za veselice, je začelo posameznim društvom kar kapatj vabil bratskih društev k sodelovanju pri tej in oni veselici. Odbori so prihajali neredkokrat v zadrego, kateremu vabilu naj se odzovejo. Bati se je bilo zamere tu ali tam. In odzivali so se zdaj sem, zdaj tja, nedeljo za nedeljo, dokler so posamezni člani zmogli. Posledica temu je bila, da je zmanjkalo časa za pravo, res izobraževalno delo doma v društvu. Vsled tega so nastopali povsod z eno in isto točko, ki je postala kakor oguljen heracev plašč, vspored pa kakor negova lajna: isti komadi, iste točke, isti obrazi povsod. Nič doljše se ni godilo nekemu dela občinstva. Tudi ono je moralo biti povsod, da ne bo zamere. Tudi ono je postalo suženi teh prireditev, h katerim ni zahajalo več iz zanimanja, iz potrebe ter želje do duševnega uživanja, ne, čutilo se je nekako vezano in dolžno udeleževati se jih. In te dolžnosti so postale breme, nepotrebni davek. Ravno radi tega je društveno izobraževalno delo po mojem mnenju dosegalo večkrat ravno nasprotno, kot mu je bilo namen. Vzrok temu je bilo ravno dejstvo, da je bilo ponekod preveč društev, a v posameznih premalo delavcev. Vsako je hotelo imeti sredstva za svoj obstoj (ne za svoje delovanje), zato je bilo treba pač nekaj prirediti. In ker ni tega zmoglo samo, je naprosilo druge za pomoč. To se je ponavljalo nedeljo za nedeljo — povsod se je vršilo vse v »velikem stilu«, na velikih plesiščih, v velikem številu paviljonov in šotorov i. t. d., a pravega dela — kulturnega dela, je bilo — malo. V je-

seni je marsikateri društveni voditelj in sodelavec, pa tudi gledalec vzkliknil: »Hvala Bogu, sedaj bo nekaj mesecev mir!«

Prišla je vojna, ki nam je uničila vse. Prišel je povojni čas, nove razmere, novi gospodarji, ki nas niso poznali, niso razumeli. Prinesli so nam svoje običaje, svoje metode kulturnega dela. Z žalostjo smo prvo leto opazili uspehe in posledice tega »dela«. Z obupom smo zrlji v bodočnost, a ganiti se nismo mogli, nismo smeli. Društva so spala, niso smela zbuditi se; po nekod bi se bila rada, a se niso mogla. Končno je bil led vendarle prebit in z veseljem smo opazili, da naša črnogledost ni bila povsem na mestu, da je v našem narodu jedro še zdravo. In naš obup je polagoma izginjal. Probujati se je začelo prosvetno delo vsepovsod, toda brez vsakršne organizacije, brez enotnosti. To pa ne morda vsled naše krivde, ampak vsaj deloma vsled hotenega neumevanja tega našega dela pri onih, ki so krivi, da še danes ne vemo, kaj smemo in kaj ne smemo, oziroma ki bi najraje videli, da bi sploh nič ne smeli. Prirejati so se začele na vseh koncih in krajih veselice, igre, koncerti in slavnosti. Razveseljivo je bilo to, ko smo po tolikih letih videli zopet našo mladino in tudi predvojne znance pri živahnem; na novo probujenem prosvetnem delu. Razveseljivo z narodno-političnega stališča. Ni pa bilo to vedno razveseljivo z društveno-organizatoričnega in narodno-kulturnega stališča. Posebno ne v preteklem letu. Lanske prireditve so obudile v marsikom izmed nas bojazen, da zaidemo zopet v predvojne, gori opisane razmere. Posebno nalezljivo je bilo postalo prirejanje takozvanih »narodnih slavnosti«. Uvažujemo, da je vse to nastalo vsled razpoloženja in včasih tudi res iz potrebe z ozirom na razmere, v katerih živimo po vojni, toda vsakdo je lahko opazil, da način aranžiranja teh prireditev ni bil pravi. Oni, kakor kača dolgi vzporedi, z enoličnim nastopanjem novih, za take nastope šibkih in še neizvežbanih pevskih in tamburaških zborov, ki so se ponavljali na vseh teh slavnostih, so na tisoče zbrano občinstvo utrjali, namesto da bi imelo isto ob izvajanju posameznih točk v resnici kak duševni užitek in zabavo. Množice so navadno potrpežljivo vztrajale le zato, ker so čakale na zadnjo glavno točko — igro. A ravno te točke oddaljenejši obiskovalci navadno niso dočakali, ker se je zavlekel ne samo konec, ampak celo začetek pozno tja v noč, da so morali prej oditi. Aranžma pri vseh teh slavnostih je bil navadno tudi v drugih ozirih zelo pomanjkljiv, udobnosti za občinstvo skoro nikake, cene visoke i. t. d. Uvažu-

jemo, da živimo v razdejani deželi, kjer smo že pozabili na predvojne udobnosti in da nismo več tako občutljivi na to stran, toda tudi to se neha nekje.

Mnogo bi bilo še premišljevatii o tem, mislim pa, da me dobro razume vsak, komur je pravi razvoj kulturnega dela naših društev pri srcu. Moj zaključek in obenem nasvet za bodočnost bi bil ta-le: dokler nam ni mogoče ustvariti si trdne organizacije naših na prosvetnem polju delujočih korporacij, naj se skušajo povsod zbrati delavne moči in čim bolj razviti delovanje v laštnem delokrogu. Apeliranje na tujo zunanjo pomoč naj se, če le mogoče, opusti ali vsaj omeji (mislim namreč samo glede javnih prireditev). Prireditve naj se vršijo krajevnim razmeram primerno. One naj bodo v takem obsegu, da bodo prireditelji, kolikor jih je na razpolago, tudi zmogli izvršiti vse priprave. Tako bomo izsilili notranje, res pravo prosvetno delovanje v vsakem posameznem kraju. S tem pa ne mislim reči, da se sosedna društva in kraji ne bi smeli vzajemno podpirati in ohranjevati medsebojne stike. Nasprotno! To je vedno le želeči. Le ono zanašanje drug na drugega naj bi prenehalo. Tisti: »Saj nam bodo drugi pomagali, za nas je glavno, da priredimo in povabimo druga društva na sodelovanje.« naj bi izginit. — Glede večjih slavnosti sem mnenja, naj se vrše le tam in tedaj, če se ima res povoda kaj slaviti, recimo večje obletnice, otvoritve domov i. dr. ali pa skupne prireditve večjih organizacij i. t. d. Takrat pa s takim vzporedom, ki odgovarja pomenu slavnosti. Sodelujejo pa naj takrat taka društva, ki res kaj zmorejo. Drugače bomo kazali sebi in tujcu le -- revščino. Razume se, da so prireditve, katere se brez sodelovanja drugih sorodnih društev ne morejo vršiti n. pr. športne prireditve, tekme i. t. d.

In končno, kar se tiče občinstva. Prosvetno delo ima namen vzgajati narod. In vzgojili ga bomo s sistematičnim, podrobnim delom v vsakem posameznem kraju. Pridobivati moramo posameznike in si jih vzgojiti. To velja posebno glede javnih prireditev. Potem nam ne bo več treba vabiti občinstva pod zaperno krinko dolžnosti. Prireditve sama in njen vzpored naj bo že tak, da bo vabil in mikal. S primernim, skrbno pripravljenim vzporedom se bo občinstvo samo pridobivalo in vzgajalo. (Pri tem pa ne mislim onih dolgih, po vsebini revnih vzporedov). In ravno vzgoja naroda je cilj vsega prosvetnega dela. In za tem ciljem moramo vedno stremeti. Seveda, dolga je ta pot, toda to naj nikogar ne straši, ampak na delo vsi, ki so dobre volje!

Naše dramatične predstave.

teku zadnjih dveh desetletij se je dramatska umetnost med našim narodom silno razširila in to ne samo po svojih poklicnih širiteljih, ampak še bolj po številnih diletantskih skupinah. Do pred vojne je bilo vse to bolj v skromnih mejah, vprizarjale so se sicer številne igre, — ni je bilo namreč skoraj prireditve brez igre, —

ali bile so to večinoma le manjše igre, do predstavljanja večjih del književne vrednosti je prišlo le redkokedaj in še to le v večjih krajih. Po vojni pa

se je ta veja našega kulturnega dela pričela razvijati z veliko naglico tudi v to smer.

Ni sedaj tu moja naloga in namen stikati po vzrokih, ki so bili povod temu razvoju, ampak hočem le nekoliko premotniti, je-li pot, po kateri je krenilo to gibanje širjenja dramatske umetnosti, prava ali ne.

Razveseljivo je, ko čitamo in vidimo, kako se vršijo posebno od lanskega leta sem širom naše pokrajine številne predstave; in to ne le v poletnih mesecih na prostem ampak tudi v pozimskem času po že starih, pa tudi v nanovo zraslih ali obnovljenih domovih. Vsled tega je povpraševanje po igrah

veliko. Vse to je prav in lepo, toda eno se opaža pri tem, namreč da so postali prireditelji pretirano izbirični. In ravno to mi je dalo povod, da sem napisal te vrstice.

Res je, da je naša dramatska književnost še precej siromašna, toda vendar ne tako, da ne bi več zadoščala našim sedanjim potrebam in našim sedanjim razmeram. Posebno po vaseh naše pokrajine. Upajmo, da bo v doglednem času tudi v tem oziru pomagano; če ne že z izvirnimi deli, pa vsaj z dobrimi prevodi. Toda razpasla se je razvada, da odklanjajo naši izbirični prireditelji vprizoritev kakega dramatskega dela le radi tega, ker so je n. pr. »že drugod igrali«, ali ker se jim zdi, da ima »premalo dejanj«. Če ni igra najmanj trodejanka, je po njihovem mnenju zanič. Ali pa nasprotno: »Če so tam in tam igrali to in to, zakaj ne bi kaj takega tudi mi, če ne kaj večjega?« To so običajne opazke. Nikdo ne vprašuje po vsebini igre, nikdo ne uvažuje dejstva, da imamo tudi več lepih in po vsebini vprizoritve vrednih eno- in dvodejank, katere morajo biti seveda pravilno podane. Pri izbiranju iger nihče ne vpraša so-li moči in sredstva za težje in daljše igre na razpolago in ali dopuščajo razmere dotično vprizoritev. Posledica temu je, da požre taka vprizoritev mesece dela in truda številnih moči, namesto da bi v istem času imeli več nastopov z manjšim trudom in večjim uspehom.

In potem oder! Navadno si izberejo igro brez ozira na oder, ki jim je na razpolago. To je ena glavnih napak. Ko je že igra naštudirana, začnejo šele sestavljati oder, ga krpiti ali celo iskati ga na posodo. Brez najmanjšega pomisleka, da je odvisen uspeh v velikem delu od scenerije, se vržejo na največja dramatska dela. Uspeh je potem ravno nasproten, kakor si ga želijo. Iz najlepše igre nastane karikatura, ki pač gotovo ne vzgaja gledalcev. To velja še posebno za predstave na prostem. S kakšno lahkomišelnostjo se vprizarjajo največja in scenično najtežja dela! Par tramov in desk v kakem kotu dvorišča, spredaj nekaj vej, skozi katere se vidi vse kretanje za »odrom«, par plah ob strani, na odru par oguljenih starih kulis. To naj bo oder! To naj bo okvir vsebini igre, ki ima namen vzbuditi gledalcu domišljijo, da gleda na odru kos pravega življenja! Z najboljšo voljo ni mogoče pričarati si take domišljije. Bog ne daj, da pihne majhen vetrček! Kajti zamaje se ne samo drevje, gore in skale, ampak celo pročelje in celo ogrodje odra. Iz tega sledi, da je potrebno kolikor mogoče omejevati igre na prostem.

Če pa že ni drugače mogoče, naj se izbere za oder tak prostor, da se lahko popolnoma zadelja in loči od prostora, ki je namenjen gledal-

cem. Gledalec ne bi smel videti drugega nego to, kar se ima vršiti na odprtem odru. Vse drugo mu mora ostati prikrito. Zato treba pročelja ob odru na široko zadelati, da se ne vidi niti med igro, niti med dejanji kretanja igralcev in njihovih priprav za kulisami. Isto velja pri odprtem odru, ko je treba, da se vsa pozornost gledalca osredotoči samo na igro. Za kulisami naj bode prostor zadelan. Vse to je treba prej preskušati. Seveda je popolnost pri tem skoraj nemogoča, toda površnost v tem oziru pokvari vse, pa naj bo igra drugače še tako dobro podana. Gledati moramo, da si gledalec ohrani ves čas vsaj nekoliko iluzije, drugače je škoda truda in je vse delo brez uspeha.

Vsled tega naj imajo poklicani činitelji, režiserji-voditelji naših dram. odsekov, katerim je pravi razvoj istih in pravilno širjenje dramske umetnosti v našem narodu pri srcu, vedno pred očmi sledeče: kakor imajo dram. igre plemeniti namen vzgajati narod, tako se morajo oni, ki hočejo to vzgojo razširjati, najprej sami vzgojiti ali vsaj stremeti po lastni vzgoji. Ne dopuščajte nikoli in nikjer, da bi pričeli novinci igrati večje in težke igre. Z malimi igrani naj se prične in polagoma stopnjuje do težjih. Igralci-novinci naj se preizkusijo najprej z manjšimi vlogami. Igralec se mora vzgojiti, kakor se mora vzgojiti učenec v vsaki stroki, da postane sčasoma mojster. Zidar začne zidati pri temelju in ne pri strehi. Storite tudi vi tako! Če so kako igro že drugod vprizorili, naj vas to nič ne ovira, da jo vprizorite tudi vi, če to vaše razmere dopuščajo. Če je drugod imela uspeh, zakaj ne bi ga imela tudi pri vas? Po drugi strani pa se ne precenjujte! Če so drugod to in to igrali, ne mislite, da zmorete isto tudi vi! Cesar ne zmorete, rajši pustite! Če nimate primerne odra in si ga tudi ne morete prirediti za že izbrano igro, pustite jo in si izberite drugo! Ne izbirajte si iger, za katere treba raznih menjav na odru, če nimate potrebne kuliserije za to! Igre, v katerih so neobhodno potrebni tudi svetlobni učinki, naj se ne uprizarjajo na prostem in po dnevu! I. t. d.

Končno vam priporočam večje pažnje na maske posameznih igralcev. Maske morajo odgovarjati značaju vloge, če hočete imeti uspeh. Vzemite v roke samo Skrbniškovo knjižico »Diletantski oder« in Navinškovo »Lepa maska«, preštudirajte nekoliko, poskusite, pa bo polagoma šlo. Vaše stremljenje naj gre za tem, da se spopolnjujejo i igralci-diletanti i oder. Vzporedno s tem bodo potem vidne dobre posledice pri obiskovalcih vaših predstav in videli boste, da vaš trud in delo ne bode zaman.

—k.

Edvard Rusjan.

Pozabljena desetletnica.

O je bilo takrat, ko ljudje še niso tako letali po zraku kakor dandanes. Pa ni tako dolgo od tega. Pred desetimi leti je bilo. Kako hitro beži in napreduje čas! Takrat so prišla prva poročila, da so ljudje iznašli namesto bivšega okroglega balona nov aparat, s katerim letajo po zraku kakor ptice.

V časopisih so se pojavljala razna imena novih letalcev, ki so preleteli to in to daljavo in dosegli to in to višino

Prihajale pa so tudi vesti o nezgodah: ta in oni, ki je dosegel že lepe uspehe, je padel na tla in se ubil. Moderni Ikarji! Človek je obvladal zemljo in vodo, a ozračja ne bo obvladal — so mislili dvomljivci. Nikoli ne bomo letali po zraku.

In vendar je bilo poskusov in uspehov vedno več.

Iz svetovnih mest smo videli v ilustriranih listih slike, kako tisočglava množica gleda zrakoplovne poskuse. Taki poskusi so bili takrat še senzacija. Pégoud se takrat še ni bil pojavil. Dovolj je bilo, če je zrakoplovec malo zletel in srečno pristal.

Tudi pri nas Slovencih je bilo zanimanje za letalne stroje tako veliko, da je »Slovenska Šolska Matica« izdala prav čedno knjigo o zrakoplovstvu od prof. Zupančiča.

Takrat (l. 1911.) se je raznesla vest, da je neki Goričan-Slovenec sestavil svoj aparat. Rusjan je z njim napravil svoje poskuse v Gorici na Velikih Rojah. Ker pa ni imel sredstev, da bi svoj aparat izvršil, ga je pri tem delu podprl zagrebški Srb Merčep. Kasneje je Rusjan napravil več letalnih poskusov v Zagrebu. Časopisi so takrat pisali o njem: Letalni poskusi v Zagrebu so se obnesli naravnost imenitno in sedaj se bodo vršili letalni poskusi še v Beogradu, v Sofiji, v Carigradu in v Bukarešti.

Tako je imel torej prvi jugoslovanski zrakoplovec, goriški Slovenec, nesti svoj izum na Balkan. Program je bil lep. V Zagrebu se je sicer pisalo, da ima pri tem stroju Merčep več zaslug nego Rusjan, češ da je aparat sestavljen po Merčepovem načrtu. Res je imel Merčep neke svoje nazore, a Rusjan je konstruiral aparat po svoje. In kar je glavno: Rusjan je bil oni, ki je s tem aparatom letel. Njegov stroj je bil enoploščnik, podoben Bleriotovemu letalu.

Po svojih prvih poskusih v Zagrebu je hotel Rusjan oditi v Beograd in dalje na Balkan. Dočim so drugi zrakoplovci kazali letanje Evropi in Ameriki, je on hotel pokazati novi izum deželam, ki so bile vsled razmer oddaljene od onega »kulturnega sveta« in je bil letalski sport v njih šele v povojih.

Za pravoslavne božične praznike 1. 1910. je bil naznanjen letalni poskus v Beogradu. Časopisje je o tem mnogo pisalo. Na božični dan je bilo živahno po mestu in vse je govorilo o slovenskem letalcu. Drugi dan — sv. Štefan dan — je vse čakalo na polet. Ob 11. uri je prišel na letališče Rusjan, živahno pozdravljen od množice. Bilo je precej vetrovno in znanci so Rusjanu prigovarjali, naj se pri takem vremenu ne spušča v zrak. Toda on se ni dal motiti. Prav dobre volje je sedel v aparat in se dvignil pred očmi začudene množice. Letel je nad beograjsko trdnjavo in

tam dvakrat zavil v loku. Naenkrat pa je vzkliknila vsa množica. Ljudje so zakrili oči, da niso videli groznega prizora. Letalcu se je odlomilo krilo — slišalo se je, kako je nekaj počilo — in aparat je padel z velike višine na beograjsko obzidje in ob zidovih navzdol v jarek. Vse je hitelo na kraj nesreče; vojak, ki je stal tam blizu in je bil prvi pri padlem Rusjanu, je našel slovenskega zrakoplovca brez zavesti. Iz nosa, iz ust in ušes mu je lila kri. Potegnili so ga s težavo izpod aparata in so ga položili na plašč nekega narednika. Nesli so ga v bolnico, a med potjo je izdihnil. V bolnici so ga položili na oder in Beograd se je pripravljala, da slavnostno pokoplje prvega slovenskega zrakoplovca. Celo mesto se je zavilo v

žalost. Črne zastave so vihrale po celem mestu in vse je povpraševalo po rodu in domu simpatičnega mladega avijatika.

Pogreb je bil veličasten. Vršil se je na stroške beograjske občine. Cela Beograjska posadka je v polni opremi izkazala čast prvemu jugoslovanskemu zrakoplovcu. Častniki so nesli njegovo krsto iz bolnice na voz. Nagrobni govor mu je govoril pisatelj Branislav Nušić, ki je poudarjal, da je prinašal Rusjan na Balkan to, kar nam odreka Evropa, namreč kulturo, in da je hotel dokazati, da hočemo iti vzporedno s kulturnimi narodi.

Takrat so vsi Jugoslovani razumeli njegov polet in pogreb. Prišla je na to balkanska vojna in za njo svetovna. Zrakoplovstvo se je med vojno silno razvilo. Na Rusjana se je pozabilo... (Po članku dr. I. L. v Sportu).

(Op. ured. Prinašamo te vrste v spomin našemu rojaku z željo in prošnjo do njegovih znancev in prijateljev, da nam sporočijo vse podrobnosti o njegovem življenju in o njegovih letalnih poskusih, ker nameravamo svoječasno izdati njegov življenjepis.

Poziv vsem našim kulturnim in dobrodelnim društvom.

TEŽKI so časi«, se sliši dan na dan. Draginja rase, brezposelnost se množi, trgovina propada, v obrti velika konkurenca. In vendar gostilne so polne, kinematografi delajo izvrstne kopčice, plesišča so napolnjena in nikdar ni bilo videti toliko svitnatih oblek, svilnatih nogavic in lakastih čevljev kakor sedaj. »Težki

so časi«, poudarja vsak posebej ko se prosi za kak dar v narodno-obrambne ali dobrodelne namene. Koliko vina se popije, koliko tobaka pokadi, koliko svile pokupi in koliko davka je treba za vse to plačati! Plačujemo ga in nikomur ne pride pri tem na misel: »Težki so časi«. Milijoni narodnega premoženja se trošijo za nepotrebne in celo zdravju škodljive stvari. Lotimo bi bilo, da bi se vsaj toliko potrošilo za stvari, ki so narodu v korist, ki mu služijo v izobrazbo, v olajšavo njegove bede. Koliko je med nami mož, ki bi si vzkratili prostovoljno vsaj en liter vina na mesec, vsaj eno cigareto na dan, da darujejo isti znesek v narodno-dobrodelne namene? Koliko je žen, deklet, ki bi pri nakupovanju svile pomislile, da je veliko naših ljudi, ki niso nič slabši od njih, veliko otrok, dijakov, ki nimajo niti najpotrebnejše obleke, najnujnejšega perila in ki bi bile pripravljene darovati zanje vsaj mal odstotek od svote, ki so jo potrošile zase?

Težki so časi! Toda z našo bedo mora rasti tudi naša požrtvovalnost. Potratnost pa moramo spraviti na najnižjo stopnjo. Če znaš trati stotake za pojedine, spomni se tudi njih, ki so lačni. Če se znaš postaviti v svili in zlatu, ozri se tudi nanje, ki so golji in bosji. Predvsem pa pomagaj njim, ki so željni duševne hrane. Žrtvuj kolikor moreš, daruj pri vsaki priliki za našo šolsko deco, za našo učečo se mladino.

Pozdravljamo zato akcijo moške podružnice CMD v Trstu, ki je z geslom »Narod sebi!« založila bloke s pobotnicami za nabiranje prispevkov v narodne in dobrodelne namene. Bloki so uporabni za vsa društva ter vsebujejo pobotnice po 5, 2, 1 L in po 50 stot. So enotni, t. j. s pobotnicami enake vrednosti ali pa mešani, s sortiranimi pobotnicami, v skupni vrednosti 100 lir. Tak blok, ki ga društvo naroči za nabiranje prispevkov v svojo korist, stane 5 lir, tako da vsako društvo že z nakupom bloka daruje našemu prepotrebemu Šolskemu društvu mal prispevek. Društvo pritisne na blok in na vsako pobotnico posebej svoj pečat; s tem ima kontrolo nad nabiralci, darovalec je pa gotov, da pride darovana svota na pravo mesto.

Bloki se naročajo pri moški podružnici CMD v Trstu, ali pa pri »Edinosti« v Trstu, ul. S. Francesco 20.

Pozivljamo vsa naša društva, kulturna in dobrodelna, da pokažejo svojo solidarnost našemu društvu ter si naroče primerno število blokov za svojo uporabo. Bloki so uporabni za vsako zbirko, kakortudi za vstopnice pri raznih prireditvah. Posebno opozarjamo vse podružnice CMD širom Julijske krajine, da si bloke čimprej naročijo, ker je pričakovati, da bodo v kratkem razprodani in bi potem morale čakati nove izdaje.

Vsak inteligent, bodisi moški ali ženka, bi moral vedno imeti blok svojega društva pri sebi, da pri vsaki priliki, v veseli družbi, na izletih, pri pogrebih i. t. d. nabere vsaj malo svoto v korist društva.

Naše šolsko društvo, naša Dijaška Matica potrebuje mnogo in neumornih delavcev. Naj ne bo družine, naj ne bo posebno narodne gostilne, ki ne bi imela blokov obeh teh za naš narodni obstanek velepomembnih društev. Zahtevajmo jih povsod, kamorkoli pridemo — to smatrajmo v svojo dolžnost. Marsikom je težko seči globlje v žep, toda večkrat po malem vsakdo lažje utrpi. M.

DRUŠTVENO GIBANJE.

Kulturno delovanje u Voloskom Opatiji.

Rat i godine okupacije — kao malo ne svuda u našim krajevima uništile su i kod nas u Voloskom Opatiji svako društveno delovanje. O društvima kao: Čitaonica »ZORA«, pjevačko društvo »LOVOR«, glazbeno i dramatičko društvo, Čitaonica »BRATIMSTVO«, »SOKOL«, Omladinski klub »DOMOVINA« te Športski klub »OPATIJA« o svim tim društvima, koja su nekoč cvala, nije bilo u god. 1920 ni traga.

Tek godine 1921 u mjesecu januaru organizirale su se naše žene u »Žensko udruženje«, koje je društvo u prošloj godini mnogo doprineslo našoj obnovi, ponovnom našem budjenju. Ono je priredilo već dvaput božično drvce našoj dječici — našoj uzdanci — te nagradilo obilno svakiput do 520 djece.

U »Ženskom udruženju« održani su tečajevi za šivanje, krojenje, ručni rad kao i tečaj francuskog jezika. Priredilo je zabavu sa plesom dne 1. veljače te sav čisti dobitak kao i lepu svotu, što su ju sabrale članice po kućama, podělilo medju siromašne udovice i siročad Vol.-Opatije. »Žensko je udruženje« poduzelo sve, da dobije dozvolu za otvorenje dječjeg zabavišča, što do danas nije uspelo. »Žensko udruženje« obećaje još i većih uspeha, pospešujući osobitu skrb našoj ženskoj mladeži.

Oko Uskrsa 1921 obnovili su omladinci svoj predratni sportski klub »Opatija«. Ljeti se bavio najviše negometom, te je zabilježio lepih rezultata. Ogladao se sa rječkim klubovima »Olimpia« i »Gloria«. Klub »Opatija« imao je i svoj krabuljni ples na zadnji dan meseca, kojega je materijalni uspeh bio vrlo lep te je time opstanak i oprema kluba u sezoni 1922 osigurana.

Što se pak radi same omladine tiče, ona vodi lepu »Pučko knjižnico«. U decembru pr. god. proslavila je omladina dostojno i lepim uspehom petnaest god. smrti našega Simona Gregorčiča i to kratkim predavanjem i deklamacijom pesama »Soči«, »Na bregu«, »Domovini« te i pevanjem. Omladinci marljivo tamburaju a 18. veljače o. g. davali su komediju Henekinovu »Radosti svoga doma«. Sada spremaju, da predstavljaju Molier-ovu komediju »Umišljeni bolesnik«.

Slovenska čitalnica v Solkanu.

Petletnico — lahko rečemo — smrti Slovenske čitalnice v Solkanu smo obhajali s tem, da smo jo od mrtvih oživeli.

V času svojih mrtvih dni smo premagali Solkanci velike skušnjave. Vrag nam je bil vedno za petami in nas na vse mogoče načine skušal pridobiti. Rabil je najbolj privlačna sredstva, da bi vjel naše duše na svoje limanice. Žal da to njegovo delo ni bilo brez uspeha: mnogo jih je vlovil, ali večina teh je razočarana. Mnogo pa jih je ostalo neomajno zvestih svojim idealom in to so ravno člani naše bujno procvitajoče se Slovenske čitalnice v Solkanu.

Slovenska čitalnica v Solkanu je ena najstarejših čitalnic na Primorskem. Ustanovljena je bila že l. 1857 in je od takrat dalje vse do begunstva prav pridno delovala na polju kulture in izobrazbe Solkancev, kateri so prav pridno segali po njenih knjigah in časopisih, tako da lahko rečemo, kakor je rekel tovariš Gerbic na prvem očnem zboru, da izvira današnja solkanska inteligenca skoraj izključno le iz Slovenske čitalnice.

Meseca junija 1921. smo našo čitalnico zopet oživeli. Začeli smo popolnoma na novo, kajti vojna nam je vzela vse, kar smo imeli. Delo je bilo naporno, ali vstrajnost čitalničarjev je premagala vse ovire. Vrgli so se na delo z vsem ognjem in v tem kratkem času imamo zaznamovati lepe uspehe.

V društvu je vpisanih 189 članov in članic. Od meseca junija 1921 pa do 22. januarja 1922 smo pomnožili knjižnico deloma z darovanimi deloma z novo nakupljenimi knjigami na 339 zvezkov. Razen tega so na razpolago društvenikom v čitalnici sledeči časopisi: »Edinost«, »Goriška straža«, »Pučki prijatelj«, »Delo«, »Mladika«, »Jadranka«, »Novi rod«, »Gospodarski list«, »Prosveta«, »Slovenski narod«, »Slovenec«, »Jutro«, »Tabor« in »Trgovski vestnik«.

Izposodilo se je 1255 knjig in sicer 924 leposlovnih, 39 poučnih, 44 zbirk pesmi, 38 letnikov revij in 10 raznih knjig v tujih jezikih.

Po pisateljih se je največkrat izposodil Jurčič in sicer 50krat. Od posameznih knjig je bila največkrat izposojena knjiga »Dekle z biseri«.

Izkaznic za knjige je bilo izdanih 116. Posameznim članom se je izposodilo največ 48, najmanj pa 6 knjig.

V tem času je priredilo društvo tri predavanja. Predavali so: tovariš dr. Bitežnik o agrarni reformi Rusije, naš istrski rojak dr. Brajša o zgodovini Istre in naš pesnik Fr. Bevk o kulturnih delavcih na Goriškem.

Zasnovanih je bilo še mnogo drugih predavanj ki se pa radi različnih ovir niso mogla vršiti...

Društvo je ustanovilo svoj dramatični krožek, ki prav pridno deluje. Ima tri pevske zборе: starejši možki pevski zbor, mlajši pevski in ženski pevski.

zbor. Zadnja dva podučuje v petju s pravo požrtvovalenostjo tovariš dr. Mirko Brumat.

Dne 25. septembra l. l. je priredilo društvo družinsko zabavo oziroma veselico z dvema enodejankama, Kovačevim študentom in z raznimi drugimi pevskeimi točkami.

Zatem je bil povabljen na gostovanje dramatični krožek »Goriške slovenske omladine«, ki je vpriporil dne 16. oktobra Finžgarjevo igro »Veriga«.

Društvo je napravilo več izletov, izmed katerih je bil največji in najtežji dne 29. junija iz Solkana čez Trnovo v Čepovan in nazaj skozi Grgar. Tega izleta se je udeležilo nepričakovano mnogo članov in članic. V Čepovanu je bila po obedu pravcata veselica. Tu se je prepevalo in zabavalo brez konca. Čepovanci so nas sprejeli prav častno. Gospod zupan se nam je pridružil in gospod učitelj nas je razveselil s svojim izbornim mladim pevskeim zborom, ki je zapel nekaj krasnih nesmi.

O priliki briskega ljudskega tabora smo napravili izlet v Števerjan. Udeležili smo se tudi tabora v Biljah in napravili še več drugih malih izletov.

Za letos ima društvo še večji program. Upamo, da ga bo z uspehom dovršilo.

Slov. izobraž. društvo v Mirnu.

Slov. izobraževalno društvo v Mirnu je bilo obnovljeno meseca julija lanskega leta. Kakor so se z veseljem oklenili dela na občnem zboru izvoljeni možje, fantje in dekleta, tako tudi še vedno krepko vstrajajo in posvečajo svoj skromni čas petju ali tamburanju, drugi zopet telovadbi ali dramatičnim vajam. Zaposleni so torej skorajda večer za večerom. Priprosti fantje gredo z brezprimerno požrtvovalnostjo na delo za napredek in procvit društva.

Ne smemo pozabiti g. misionarja Frana Pirca, ki prepeva s svojim izbornim pevskeim zborom na mirenškem Gradu in ki nas poseča ob naših družabnih večerih. Vsa čast in hvala gg. predavateljem: nadučitelju Urbančiču, ki nam je v svojem predavanju podal lepo sliko »Sola in mati«, drju. Bobiču za predavanje »Ustava«, župniku Grbcu, ki nam je govoril o pogubnih posledicah alkohola in slednjič nadučitelju Ferlatu za predavanje o zvezdoslovju. Priporočamo se navedenim gospodom še za nadaljna predavanja. Zlasti bi nam bilo vstreženo s predavanji iz kmetijstva, sadjarstva, čebeloreje.

Srečen je Miren, ker ima tako lepo število predavateljev.

Kako je pa z društvu v onih krajih, ki imajo le enega ali pa še tega ne. Ze leta 1919, ko so se začela dramiti naša društva po deželi, se je občutila potreba zveze vseh teh narodnih društev, ki naj bi imela svoj sedež v Gorici. Zveza bi nam priskrbela razne učne moči: učitelja petja, tamburanja, telovadbe; priskrbela bi nam predavatelje, katere pogreša posebno mnogo društev.

Pri mnogih društvih se opaža premalo discipline. Kaj bo letošnje poletje, ako bodo društva kar nedeljo za nedeljo prirejela narodne slavnosti, kakor se je to godilo lani. Saj se bodo ljudje tega enkrat naveličali. In navsezadnje, ali se pri tem ne potrosi preveč?

O vsem tem bi se po mojem mnenju morala društva razgovoriti. Naj bi njihovi odbori podali svoje mnenje v našem društvenem glasilu »Prosveti«. Naj bi se mogoče določil sestanek društvenih predsednikov ali pooblaščenecv, ki naj bi se o tem podrobneje pogovorili.

Otvoritev dvorane v Trgovskem domu.

V soboto, dne 18. m. m., je bila na novo otvorjena dvorana v Trgovskem domu. Dramatični krožek Goriške slovenske omladine je vprizoril ta dan Finžgarjevo žaloigro »Razvaline življenja«.

Igra je v splošnem jako dobro uspela. Žganjar Urh je izvršil svojo vlogo prav mojstersko, le v gotovih točkah so mu bile geste premladeniške. Martin nas je pa za prvo dejanje ogoljufal. Njegov nastop v prvem dejanju ni bil na višku, toda v drugem in tretjem dejanju je igral nad vse dobro. Vrhunec je dosegel v tretjem dejanju pri sceni, ko zadavi ženo. Lenčka nam je podala pravi tip ženske, katera je prisiljena vzeti moža, ki ga pa ne mara; brezmejno ljubi drugega, dasiravno vidi, da jo ta ljubezen dovede v pogubo. Njena igra je bila v vsa-

kem oziru dobra, na nekaterih mestih naravnost neprekosljiva. Lenčka kaže mnogo talenta za oder, tako da vidimo v nji eno naših prvovrstnih igralk. Tona se zdi, da se ni mogla dovolj poglobiti v svojo vlogo. Njeno vedenje napram Martinu ni odgovarjalo namenu vloge, kajti morala bi nam bila dokazati, da Martina le zgolj iz ljubezni sovraži. Sicer pa so bili v njeni igri tudi momenti, ki jih je dobro zadela. Mica Slana je imela le manjšo vlogo, ki jo je vrlo pogodila, kakor zadene tudi druge podobne karakterne vloge prav dobro. Ferjan je v svojih nastopih premalo izrazil.

Maske so bile na splošno dobre; Martinova in ona Mice Slane pa vsekakor najboljše.

V splošnem opažamo, da je igralski material dober in da bi se mogel v bodočnosti s pridno vežbo povspeti do popolnosti. Treba je le vstrajnosti.

SPORT.

Sportna zveza.

V nedeljo, dne 5. marca t. l., so se sestali v Gorici zastopniki raznih sportnih društev radi ustanovitve sportne zveze. Zastopana so bila: G. S. O., Trž. kol. društvo »Balkan« in sportno društvo Opatija. Na tem sestanku se je sprejel sklep, da se ustanovi sportna zveza. Razpravljalo se je o pravilih bodoče zveze. — Ta prvi korak združitve našega sporta je velevažen, ker bode bodoča zveza vodila in dajala smer našim mladim sportnim društvom.

Sportna bilanca za leto 1921.

Leto 1921 ostane vsem slovenskim sportnikom Julijske krajine v spominu kot prvo leto sportnega delovanja v Italiji. Dolgih sedem let je spal sport in tudi telovadba, kajti ni lahko vzbuditi človeka iz globokega spanja. Zato je bil tudi začetek s sportom kaj težak.

Ko so se po končani vojni fantje polagoma vrnili na svoje domove, jim ni prišlo na um, da bi se lotili kakega dela. To nam postane umljivo, ako pomislimo, da so prestani vojni napori po strelskih jarkih in brezdelje v ujetniških taborih ubile v njih vsak inicijativni čut. Vse, kar so delali doslej, so delali le na povelje od zgoraj; niso bili zmožni zamisliti sami kaj pametnega, ker jih je tlačila še vedno mora povelja. Vsa njihova misel je bila — zabava, ples, drugo jih ni nič brigalo. To se je opazalo v letih 1919 in 1920. Sport in kulturne prireditve so takrat spale. Časopisi so mnogo kritikovali to početje in pozivljali mladino k resnemu delu, a vse to ni hasnilo nič. Naslednjega leta 1921 pa je bilo vendarle tudi tega prebujnega veseljačenja kongc. Gotovo so k temu mnogo pripomogli domači politični dogodki kakor volitve itd. Po deželi so začeli delovati dramatični krožki, društva so pričela prirejati predavanja, telovadci so pričeli kazati predvojno dobro voljo. Samo za sport se ni nič storilo. Fantje v mestu in okolici, ki so se zanj zanimali, so se zatekali k italijanskim društvom, katera so prirejala dirke in tekme, ter so pri njih iskali to, česar jim mi nismo mogli dati.

Kvarnost teh razmer je prvi uvidel odbor G. S. O. in začetkom julija, ko je sportna sezona na višku, se je neopodoma razširila vest, da priredi G. S. O.

skupno s prvaškim Sokolom sportno-telovadni dan v Prvačini. Tam naj bi se prvič pokazale moči našega naroda v Italiji. Miadina se je zbudila in začelo se je mrzlično zanimanje in pripravlanje po celi Primorski. S tem dnevom se je pravzaprav postavil temelj našemu sportu. Prvič se je tedaj uvedla lahka atletika, ki so jo doslej gojila le telovadna društva, ki so imela namen privabiti v svoj krog čim več ljubiteljev ljudskega sporta, kakor je n. pr. plavanje, brzohoja, tek, skok itd.

Dan 28. avgusta je torej v sportnem oziru za nas zgodovinskega pomena in ostane v spominu vseh onih mnogoštevilnih sportnikov in ljubiteljev sporta, ki so se bili ta dan zbrali v Prvačini od Triglavja pa do morja. To je bil prvi in pravi sportni tabor. Prvačina ni gostila še nikdar toliko občinstva. Okoli tritisoč gledalcev je prekipevalo od navdušenja pri tej impozantni prireditvi. Začelo se je predpoldne s plavalno tekmo; sledila je ob 13. kolesarska dirka juniorjev in seniorjev, na sportno-telovadnem prostoru lahkoatletične tekme, tek na 200 m, brzohoja na 5000 m, skoki v daljino in višino, z zaletom in brez zaleta in skok ob palici. Udeležencev na teh tekmah je bilo okoli 350 iz različnih krajev Julijske krajine.

Po lahki atletiki je prišla na vrsto telovadba. Nastopila so sokolska društva iz Idrije, Kobarida, Trsta, Gorice in Prvačine s skupnimi prostimi vajami, tržaške sokolice z obroči, idrijska posebna vrsta z novimi simbolično-ritmičnimi vajami po glasbi iz Hoffmanovih pripovedk, ki so se prvič izvajale v Prvačini in žele splošno odobravanje. Po telovadbi zaključna skupina.

Sportnik.

Jugoslovenski nogomet.

Dne 20. marca t. l. se je otvorila v Ljubljani nogometna sezona s tekmo Gradjanskega S. K. iz Zagreba proti ljubljanski Iliriji. Ilirija se je takrat srečala že v drugič z Gradjanskim. Lani spomladi je podlegla z 2:7. Gradjanski S. K. velja za eno najboljših jugoslovenskih moštev, ki se mu morda edinemu v Jugoslaviji priznava mednarodna kvaliteta. Turneja v Španijo, ki jo je nastopil takoj po nedeljski igri v Ljubljani, bo napravila ime Gradjanskega S. K. v vsem sportnem svetu še bolj znano.

Z ozirom na doseganje uspehe Gradjanskega S. K. in na njegov sloves je vladalo za nedeljsko tekmo v Ljubljani živahno zanimanje. To je popolnoma umevno, ako pomislimo, da se je hotelo preseliti ob Gradjanskem S. K., ki se je napravljal na turnejo v inozemstvo, moč ljubljanske Ilirije in njen napredek tekem enega leta. Igra je bila vseskozi zelo napeta. Dasi je bilo znano, da razpolaga tudi Ilirija s precej dobrim moštvo, je izid tekme vendarle vsakogar presenetil. Kajti Gradjanski S. K. je takrat podlegel Iliriji. Izid 0:2.

I, jugoslov. vsesokolski zlet.

V Ljubljani se vršijo ogromne priprave za I. jugoslovski vsesokolski zlet, ki se ima vršiti v dneh 12. do 15. avgusta t. l. Zlet bo tem večjega pomena, ker priredi iste dni mednarodna zveza evropskih telovadnih organizacij VII. mednarodno tekmo v Ljubljani. V tej zvezi je sedaj včlanjenih 12 zvez in sicer: 1. Federation Belge de gymnastique, 2. Union des Societes de gymnastique de France, 3. Union des Societes luxembourgeoises des gymnastique, 4. Češko-slovenska Obec Sokolska, 5. Gymnastie Amateur Associations, 7. Federazione ginnastica nazionale italiana, 8. Koninklik Nederlandsch Gymnastiek Verbund, 9. Norges gymnastik Verbund, 10. Poliska Sokolska Zveza, 11. Federazione Societatilor Romene de Gymnastic, 12. Jugoslovanski Sokolski Savez.

Kolikor je dosedaj znano, se pripravljajo za mednarodno tekmo razen Čehov še Belgijci in Francozi. O drugih zvezah se še ne ve, ali se udeležijo tekme ali ne. Pričakovati na je, da se udeležijo tekme 5 do 6 vrst. Tekme se udeležijo tudi Jugoslovanski Sokolski Zaves. Vsaka Zveza postavi vrsto 6 telovadcev in 2 sodnika.

Telovadišče ob I. jugoslovskem vsesokolskem zletu. Telovadišče, katerega načrt je bil prijavljen v Sletskem Vestniku, bo prirejeno na ljubljanskem polju tikoma za glavnim kolodvorm oziroma ob Linhartovi ulici. Načrti za telovadišče so razen nekaterih malenkosti izdelani, in se prične, kakor hitro bodo razmere dopuščale, z gradnjo telovadišča. Na telovadišču bodo 4 tribune, garderobe za člane in članice in drugi potrebni prostori: zletna pisarna, rešil. postaja, pošta, trgovine, buffet itd. Ves kompleks meri 70.000 m². Telovadišče v ožjem pomenu meri 152×104,5 = 15.900 m². V tej ploščini ni všteti 10 m oziroma 15 m širok pas za telovadno orodje in tekališče, ki bo objemal telovadišče. Vrhutega bo ob telovadišču 12 m široka pasaža, ki bo vezala 4 vhode na telovadišče. Na zapadni strani je situirana glavna (reprezentančna) tribuna z ložami in sedeži in z mostičem za načelnika. Ta tribuna bo dolga 170 m in 17 metrov široka. Pred tribuno bodo stojišča, dohod na glavno tribuno s slavnostne ceste, ki bo neposredno za to tribuno in bo spajala oba glavna vhoda na zapadni strani. Pod glavno tribuno in nasproti njej vzdolž ob slavnostni cesti so mišljeni prostori za pošto, prodajalnice itd. Nasproti glavni tribuni je projektirana enako dolga članska tribuna s stojišči in sedeži. Zadaj pod tribuno so garderobe za članice in prostor za zbiranje in nastop 400 članic. Ob obeh koncih telovadišča sta severna in južna tribuna za sedeže. Vsaka bo približno 135 m dolga. Zadaj pod tema dvema tribunama so garderobe za člane in prostor za zbirališče in nastop članov k prostim vajam. Vsa dela stavbe telovadišča vodi stavbeni odsek, ki mu načeluje inž. Igo Štembov. Ves prostor dobi krasno arhitekturo, ki jo izdelata arhitekt Joža Jelenc. S telovadišča je diven pogled na Kamniške planine, na Triglavsko pogorje in na polhograjske dolomite, z juga pa se ozira na našo Letno častitljivi ljubljanski grad.

Razno.

Gostovanje ruske družbe »Chat noir« v Ajdovščini. — Igralec Dolžinskij, pevka Volkovskaja in pevec Šulgin, člani številne ruske družbe, ki je nastopala v Jugoslaviji, v Trstu in Trevisu pod imenom »Chat noir«, so se ustavili dne 19. in 20. t. m. tudi v Ajdovščini ter priredili igre »Blaznik«, »Svetilnik« in »Pri zobozdravniku« (Čehov) podavši tudi več zanimivih pevskih točk. S svojim silnim, čisto ruskim načinom igranja vzbujajo pozornost. Nameravajo pomuditi se še par tednov v večjih slovenskih krajih Julijske krajine, zato opozarjamo naša društva, zlasti dramatična, da imajo sedaj pri-

liko seznaniti se z rusko pesmijo, narodno in umetno, ter obenem priporočamo, da — gredo družbi v vsem na roko, zlasti s posredovanjem pri oblastvih, reklamo in prireditvijsko odra. Po povratku v Rusijo izda družba svoje spomine z večletnega zanimivega gostovanja v raznih krajih. O naših krajih in našem ljudstvu se izražajo zelo laskavo.

Za tiskovni sklad, G. S. O. nabrali med izletniki v Pevni lir 55. Gdč. Martelančeva darovala 50 lir. Skupaj 105. Iskrena Hvala.

Mladina posnemaj in nabiraj ob vsaki priliki za naš tiskovni sklad.

Književnost.

DIJAŠTVU JULIJSKE BENEČJE! Prigodom »Prosvetnega tečaja« 16. in 17. sept. l. l. v Gorici se je pri debati o nairaznovrstnejših dijaških vprašanjih pokazala nujna potreba dijaškega glasila. V to svrhu se je tedaj ob prisotnosti zastopnikov vseh akademskih društev v Jul. Benečiji sklenilo, naj akad. fer. društvo »Adrija« ukrene vse potrebno, da naš ideal uresničimo. A šele pri realizaciji uvidevamo, s kolikimi in kako velikanskimi težkočami je zvezana naša namera, ko smo bili v svoji idealnosti nepreračunljivi in naivni, da nimo tega predvidevali.

Vendar smo dosegli delni uspeh. Uredništvo »Prosvete« namreč je radevolje ugodilo naši želji in obljubilo, da bo priobčevalo članke dijaške narave v svojem listu pod posebno rubriko. »Prosveta« je glasilo slov. kulturnih društev v Italiji, torej tudi dijaških. Zavedajmo se tega in izvršujmo svoje dolžnosti napram sebi in javnosti! Zato pozivam tem potom vse dijaštvo, da pridno sodeluje z vsebine polnimi in stvarnimi članki o lastnih stanovskih in drugih problemih pri »Prosveti«, ki naj bodo uredništvu v veselje, nam pa v korist in ponos.

JOSIP PAULIN, t. č. predsednik.

DIJAŠKI VESTNIK.

Dijaštvu Julijske Benečije! — Prigodom »Prosvetnega tečaja« 16. in 17. sept. t. l. v Gorici se je pri debati o najraznovrstnejših dijaških vprašanjih pokazala nujna potreba dijaškega glasila. V to svrhu se je tedaj ob prisotnosti zastopnikov vseh aka-

demičnih društev v Jul. Benečiji sklenilo, naj Akad. fer. društvo »Adrija« ukrene vse potrebno, da naš ideal uresničimo. A šele pri realizaciji uvidevamo, s kolikimi in kako velikanskimi težkočami je zvezana naša namera, kako smo bili v svoji idealnosti

Preglejmo svoje vrste.

DIJAŠKE organizacije tvorijo tri stanovske vrste: starešini, akademiki in srednješolci. Vojna vihra je ogromno škodovala vsem trem, a brez dvoma najbolj visošolskemu dijaštvu. Njegova udruženja je razgnala, preprečila vse njihove shode in razne iniciativne sestanke, nje pa razpršila na vse mogoče bojne poljane. Mnogim je v cvetu mladosti, ko še niso dosegli svojega cilja, upihnila luč življenja za vedno. — Tudi starešinstvo je vsled vojne silno trpelo. Kar ga je vojna pustila na domovih, je stalo v prvih narodnih vrstah, se upiralo najhujšemu absolutizmu, s plemenito požrtvovalnostjo vztrajalo ter ga končno strlo in rešilo, kar se je sploh še rešiti dalo. A tudi ono čuti v svojih vrstah mal nered, ki mu je iskati vzrokov v vojni in njenih posledicah. Končno i srednješolci stoje v popolnoma novih razmerah. Dočim so jim bili pred vojno »dovoljeni« le tajni, skrivni sestanki — a tudi ti ne vsem, le bolj izbranim — jim je sedaj dana možnost se prosto shajati. Odprta jim, je pot v društva, v javnost.

Stojimo torej pred novo dobo, pred novimi dogodki. Smo pa temu primerno orientirani? Se li zavedamo svojih novih dolžnosti, novih nalog? Niti najbolj dalekovidni politik in diplomat ni mogel pričakovati takega konca svetovne vojne, razsula stare Avstrije, ustanovitve mnogih novih nacionalnih držav, toliko manj naše dijaštvo. Izoblikovalo si je sicer v svoji fantaziji in vse dosegljivem idealizmu nov svet, slutilo je v svetu, mrzličnem pričakovanju novo dobo, a taka prememba ga je morala presenetiti in obenem razočarati... Potem ni prav nobeno čudo, če je prišlo malo s tira, da se čuti kakor zmedeno.

A ravno dejstvo, da se je osnovala na razvalinah Avstro-Ogrske poleg drugih nacionalnih držav tudi Jugoslavija; ne da bi bila naša ožja domovina združena s slednjo, je nuina posledica, da je primorsko dijaštvo odtrgano od dij. skupine istega jezika in tvori telo zase. S tem mu je naložena važna kulturna misija, da skrbi za kontinuiteto in napredek narodne kulture. Snovati neko primorsko kulturo ali govoriti o njej je nezmisel. Posredovati mora ravno kulturni delavec med celoto in odcepljenim delom in skrbeti za razvoj ljudske prosvete ter po svojih močeh paziti, da se ljudstvo ne udaja tujim, njemu kvarnim kulturnim vplivom. S tem pa ni rečeno, da mu je zabranjevati blagodejne vplive tuje kulture. Baš nasprotno! Ravno to daje dijaški omladini drugo nalogo: da posveča največjo pažnjo razvoju in napredku tujerodne kulture, predvsem italijanske, katero mora s posebnim zanimanjem in skrbjo proučevati, ter zbira dobrine svetovne kulture, da jih prenaša in razširja med svojim narodom. Če se je naše dijaštvo s ču-

dovito pridnostjo in plemento požrtvovalnostjo zanimalo za podobne probleme pred vojno, je to toliko bolj potrebno sedaj, ko so naše vrste skrčene, ko je podlaga povsem drugačna, a ko tudi narod, vsled vojne popolnoma izmozgan in razoran, išče tolažbe v čim popolnejši in ne v zadnji vrsti srčni izobrazbi.

Najtežavnejšo delo pa je delo brez zaslombe, brez najmanjšega upanja, da je več nego poskus, več nego brezkrven cilj, ki četudi dosežen, ne vzburi, ne vzpodbudi, pač pa razočara. Tisti pri nas uspeva, ki nima cilja ampak zaslombo in dela! S polno gotovostjo pričakujemo, da so vsakemu znana sredstva in način dela, da ima vsakdo vsaj v velikih obrisih predstavo, česa je treba za uspešno delo za narodov prosep; zato pustimo za danes na stran podrobna razpravljanja o vsem tem. Poudariti hočem le, da je nujna potreba se oprijeti trdne organizacije za resno in dosledno izvajanje idej in načrtov. Za nas peščico je dvoje načelnih možnosti: ali vztrajati pri delu, ki je potrebno za nadaljni obstoj našega narodiča ali pa prekrižati roke in se zadovoljiti z ohranitvijo samega sebe brez ozira na vse drugo. Izbira za značaje, za samosvoje ljudi ni težka in uverjen sem, da je omladina še tako zdrava in bojaželjna, da je druga možnost zanjo popolnoma izključena.

Visokošolec je že odkazan na lastne noge, na samoizobrazbo; po svoji svobodni volji si širi duševno obzorje ter se polagoma razvija v kulturnega delavca. S tem pa je jasno dano razmerje med njim in javnostjo; ta mu nalaga dolžnost, da uporablja pridobljene znanosti umno za narodov napredek in ga podpira. More li razmahniti svoje sile, se more li vsestransko razviti, izpopolniti in pripraviti, če nima opore, če mu manjka zaslomba, ki mu jo nudi organizacija. Ravnoakar se snuje Dijaška matica, ki bo nujno potrebovala raznih podatkov. Statistični podatki so krvavo potrebni za dobesedno vse stroke: tehniko, jus, filozofijo, medicino. Saj ravno podporna društva potrebujejo statistike, ne le da deli podpore, ampak tudi da vpliva s preudarnostjo in dobrim svetom na akademični naraščaj, da se potrebi primerno razdeli po posameznih strokah. Kako pa naj to izvede, ko ni niti polovica akademične omladine organizirane? — Res, žalostno je, da dijaštva danes ne bri-ga niti njegova kvantitativna moč, da ne ve, koliko ga je, da se pri eventualnih apelih in protestih niti na številke ni mogoče opreti. Ni nam treba nobenega novega akademičnega društva (o srednješolskem drugič!); zadostuje, da se vsakdo vpiše v že obstoječe bližnje akad. društvo. Šele tedaj nam bo mogočeno razmahniti se, pokazati novo voljo in novo delo. Zato: preglejmo svoje vrste, uredimo jih in usmerimo k delu, trudapolnemu sicer, a idealnemu in uspešnemu, ki edino vodi v zmagovito življenje.

Nadoslav Pavlin.

Odg. ur. Rom. Čej, tiska „Narodna Tiskarna“ v Gorici

Današnje številko smo poslali na ogled raznim društvom in posameznikom. Kdor jo prejme, prosimo, da nam pošlje naročnino na naslov naše uprave v Gorici, Corso Giuseppe Verdi 37, ali pa da nam številko nemudoma vrne. Naročnina znaša celoletno 18 L. Dolžnost vseh naših društev je, da nas z naročanjem podprejo; istotako pa je to dolžnost tudi naših pevovodij, pevcev in pevk, režiserjev in dram. igralcev, ki bodo dobili v listu marsikako navodilo in migljaj, kateri jim bo v društvenel življenju mnogo koristil.

**Čevljarjska zadruga v Mirnu
pri Gorici.**

TRGOVINA v Gorici - Corso Verdi 32.

NARODNA TISKARNA V GORICI

Via C. Favetti 9 — „S. Gregorčičev Dom“.

**Tiska vsa v tiskarsko
stroko spadajoča dela.**

LASTNA KNJIGOVEZNICA.

Priporoča se zlasti izobraževalnim
društvom za vezanje knjig društev-
- - - - - nih knjižic. - - - - -

Josip Kerševani

mehanic in puškar v Gorici, Stolni trg št. 9.
(desno)

Zaloga raznih šivalnih in kmetijskih strojev, dvokoles, pušk in samokresov, ter vseh posameznih delov, spadajočih v mehanično in puškarsko stroko. Strokovni, brezplačen pouk v umetnem vezanju in krpanju.

Lastna delavnica in popravljavnica
Stolni trg, št. 5.

Poniklanje in lakiranje v vsaki barvi.

Priporočam vsakemu Original
„MUNDLOS“
šivalne stroje,

ker so najbolj
zanesljivi, za te
jamčim 15 let.
- - - - -

Goriška ljudska posojilnica

v. z. z o. j.

Corso Verdi 37 - GORICA - Corso Verdi 37

Posluje vsaki dan od 8¹/₂ do 12
in od 3 do 5 popold. razen ob
nedeljah, praznikih in sobotah pop.

Vloge obrestuje po 5%, stalne in večje pa po dogovoru.

Daje posojila z najugodnejšimi pogoji.

TEOD. HRIBAR (NASL.)

Gorica - Corso Verdi 32 - Gorica

~ ~ ~ (v hiši Centralne Posojilnice) ~ ~ ~

Velika zaloga češkega platna iz znane tovarne

Regenhardt & Rymann,

vsakovrstno blago za poročence kakor tudi
velika izbira moškega in ženskega sukna.

Blago solidno!

Cene zmerne!

Gostilna
„Pri Belem Zajcu“
v Gorici

Shajališče okoličanov in meščanov. Postrežba s
svezimi domačimi mrzlimi in gorkimi jedili ter
z izvrstnim vipavcem, bricem, črnino in kraškimi
teranom.

Za obilen obisk se priporoča

Jos. Molar

--- gostilničar. ---

„DRAVA,“

lesna industrijska delniška družba

Pisarna in skladišče, Via Caprin šte. 23.

Dobava vsakovrstnega rezanega in
tesanega lesa po najnižjih
dnevnik cenah.

„LA FENICE,“

zavarovalna družba na življenje in smrt

==== D irekcija za Italijo ====
v Trstu via Lazzaretto vecchio št. 3.

==== Zastopnik za Goriško ====
Roman Brezgar - Gorica

Via Carducci šte. 10, II. nad.
Viale XXIV. Maggio šte. 11.

Stanislav Rustja - Gorica
na Kornu št. 12 - podružnica Via Formica 28

Trgovina s kolonijalnim blagom, z de-
željnimi pridelki. Prvovrstno olje, mast,
slanina, vedno sveže maslo, najboljši
sir itd. itd.

Na debelo in na drobno.